

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umda	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdualilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжоновна	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva MaxliyoXon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	

YASHIL IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDA BEVOSITA SOLIQLAR ROLINI OSHIRISH MASALALARI

Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0009-0002-0084-3246

Annotatsiya: Hozirda atrof-muhitni saqlab qolish hamda iqlim o'zgarishi global muammo hisoblanadi. Shu bois, atmosferaga zararli gazlar hajmini kamaytirish va yashil hududlarni saqlab qolish uchun yashil iqtisodiyotni rivojlantirish muhimdir. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bevosita soliqlarning roli hamda mavjud soliq imtiyozlari tadqiq qilingan. Tadqiqot natijalari asosida umumiy xulosalar shakllantirilib, bevosita soliqlar orqali yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: atrof-muhit, yashil iqtisodiyot, qayta tiklanuvchi energiya, soliq, yuridik shaxs, yakka tartibdagi tadbirkor, jismoniy shaxs, bevosita soliqlar, foyda solig'i, aylanma soliq, daromad solig'i, soliq imtiyozi, subsidiya.

Abstract: Currently, environmental protection and climate change are global problems. Therefore, it is important to develop a green economy to reduce the amount of harmful gases in the atmosphere and preserve green areas. This article examines the role of direct taxes and existing tax incentives in the development of a green economy. Based on the results of the study, general conclusions are drawn and proposals and recommendations are developed to ensure green economic growth through direct taxes.

Key words: environment, green economy, renewable energy, tax, legal entity, individual entrepreneur, individual, direct taxes, profit tax, turnover tax, income tax, tax incentive, subsidy.

Аннотация: В настоящее время охрана окружающей среды и изменение климата являются глобальными проблемами. Поэтому важно развивать зеленую экономику, чтобы сократить количество вредных газов в атмосфере и сохранить зеленые зоны. В статье рассматривается роль прямых налогов и доступных налоговых льгот в развитии зеленой экономики. По результатам исследования сделаны общие выводы и разработаны предложения и рекомендации, направленные на обеспечение зеленого экономического роста за счет прямых налогов.

Ключевые слова: окружающая среда, зеленая экономика, возобновляемая энергия, налог, юридическое лицо, индивидуальный предприниматель, физическое лицо, прямые налоги, налог на прибыль, налог с оборота, подоходный налог, налоговая льгота, субсидия.

KIRISH

So'nggi yillarda dunyo miqyosida sanoat ishlab chiqarishi va aholi turmush tarzida turli zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida tabiiy resurslar hamda elektr energiyasiga bo'lgan ehtiyoj sezilarli darajada ortib bormoqda. Bu esa, atmosferaga chiqarilayotgan karbonat angidrid (CO_2) va boshqa issiqxona gazlari hajmining oshishiga olib kelib, iqlim o'zgarishi, atmosferaning ifloslanishi hamda bioxilma-xillikning kamayishi kabi ekologik muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ushbu holatlar nafaqat atrof-muhitga, balki inson salomatligiga ham jiddiy xavf tug'dirmoqda hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishni izdan chiqarmoqda. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, global isishning davom etishi natijasida 2099-yilga kelib ayrim mamlakatlar o'z yalpi ichki mahsulotining (YAIM) qariyb 30 foizini yo'qotishi mumkin. Aksincha, issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar global YAIMga bor-yo'g'i 1 foiz miqdorida ta'sir ko'rsatadi [15]. Shundan kelib chiqib, jahon hamjamiyati global isishga qarshi kurashish, tabiatni muhofaza qilish va chiqindilar hajmini kamaytirishga qaratilgan keng ko'lamlı sa'y-harakatlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, 2015-yil 12-dekabrda 196 ta davlat tomonidan qabul qilingan Parij bitimida 2050-yilgacha global emissiyalarni "no" darajaga tushirish va global harorat o'sishini sanoatgacha bo'lgan davrga nisbatan 2°C dan pastroq darajada ushlab turish maqsadi belgilangan [21]. Biroq, Jahon meteorologiya tashkilotining 2025-yil 19-martdagi hisobotiga ko'ra, 2024-yilda iqlim o'zgarishining asosiy ko'rsatkichlari navbatdagi rekord darajalarga yetgan. Xususan, global harorat ilk bor $1,55^\circ\text{C}$ darajadan oshgan bo'lib, bu

butun 175 yillik kuzatuv tarixidagi eng issiq yil sifatida qayd etilgan. Shuningdek, atmosferadagi karbonat anhidrid konsentratsiyasi so'nggi 800 ming yil ichida eng yuqori darajaga yetgan. Oxirgi o'n yillik esa insoniyat tarixidagi eng issiq o'n yil bo'lgan [18]. Bu holat shuni anglatadiki, xalqaro miqyosda amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarga qaramay, ekologik muammolar tobora chuqurlashmoqda. O'zbekiston ham global ekologik muammolarni hal etishga qaratilgan xalqaro sa'y-harakatlarda faol ishtirok etmoqda. Jumladan, 2018-yilda Parij bitimini ratifikatsiya qilib, 2030-yilgacha issiqxona gazlari chiqindilarining YAIM birligiga nisbatan solishtirma miqdorini 2010-yil darajasidan 10 foizga kamaytirish majburiyatini olgan [3]. Shu asosda mamlakatimizda iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish va tabiiy ekotizimlarni asrashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli¹ Farmoni qabul qilinib, uning 3 yo'nalishi atrof-muhitni muhofaza qilish va suv resurslaridan samarali foydalanishga, 2 yo'nalishi esa yashil iqtisodiyotga o'tishga qaratilgan. Strategiyada 2030-yilgacha qayta tiklanuvchi energiya manbalarining umumiy quvvatini 25 ming MVtga yetkazish hamda ularning umumiy energiya iste'molidagi ulushini 40 foizga yetkazish belgilangan. Shu nuqtai nazardan qaralganda, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish – atrof-muhit muhofazasi, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va barqaror iqtisodiy o'sishga erishishning muhim shartidir. Bu jarayonda bevosita soliqlar muhim vosita bo'lib, yashil investitsiyalarni rag'batlantirish hamda ekologik toza texnologiyalarni moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, yashil iqtisodiyotni soliqlar orqali qo'llab-quvvatlash masalasi dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Atrof-muhitni himoya qilish hamda yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda soliqlarning ahamiyati va ularning ta'siri ilmiy adabiyotlarda keng o'rganilgan. Jumladan, Gou va Vang qarashlariga ko'ra, atrof-muhit soliqlari hukumat uchun daromad manbai bo'lib, ekologik texnologiyalarni talab qiluvchi innovatsiyalarni rivojlantiradi hamda yashil iqtisodiyotga o'tishni tezlashtiradi. Shuningdek, mazkur soliqlar hukumat daromadlarini oshirgan holda, tabiatga yetkazilgan zararlarni bartaraf etishga qaratilgan innovatsiyalarni rag'batlantiradi [8]. Bundan tashqari, Dogan va hammualliflarining ta'kidlashicha, qazib olinadigan yoqilg'ilarga soliq joriy etilishi natijasida energiya narxлари oshadi va unga bo'lgan talab kamayadi. Talabdagi bu pasayish esa issiqxona gazlari ajratmalarining qisqarishiga va ekologik muhitning sog'lomlashuviga olib keladi [9]. Porter va Van der Lindening fikricha, atrof-muhit soliqlari ikki tomonlama foyda konsepsiyasiga asoslangan bo'lib, "innovatsion kompensatsiya" g'oyasini ilgari suradi. Ularning fikriga ko'ra, ushbu soliqlar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga ekologik barqarorlikni ham yaxshilashi mumkin [10]. S.Arogundade va A.S.Hassan tomonidan olib borilgan tadqiqotda 37 ta iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD)ga a'zo mamlakatlar misolida atrof-muhit soliqlari va qayta tiklanuvchi energiyaga o'tishning yashil iqtisodiy o'sishga ta'siri tahlil qilingan. Ularning tavsiyalariga ko'ra, yashil o'sishga erishmoqchi bo'lgan davlatlar yillik atrof-muhit solig'i miqdorini YAIMning 2,5 – 3,5 foizi oralig'ida saqlab turgan taqdirda bu maqsadga erishishlari mumkin. Biroq atrof-muhit solig'i qisqa muddatda darhol ijobiy samara bermasligi sababli, ushbu soliqlarni bosqichma-bosqich joriy etish sanoat tarmoqlari va iste'molchilarga moslashish uchun yetarli vaqt yaratib beradi. Shuningdek, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish yashil iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu bois, bunday strategiyalarni milliy, mintaqaviy va xalqaro darajada muvofiqlashtirish dolzarb ahamiyatga ega. Tadqiqotchilar ushbu soliqlar hisobidan tushgan mablag'larni energiya tejankor dasturlarni moliyalashtirish, yashil texnologiyalarni ishlab chiqish va rivojlantirish, qayta tiklanuvchi energiya infratuzilmasini kengaytirish hamda ekologik muhofaza loyihalariga yo'naltirish zarurligini ta'kidlaydi. Bu esa, aylanma iqtisodiyot strategiyasini amalga oshirish bilan birga, soliqlarning iqtisodiyot va ekologiyaga bo'lgan ijobiy ta'sirini optimallashtiradi [11]. Hao va hammualliflarining tadqiqotida esa rivojlangan mamlakatlar misolida panel baholash metodologiyasi asosida atrof-muhit soliqlari va qayta tiklanuvchi energiyaning karbonat anhidrid (CO₂) chiqindilariga ta'siri tahlil qilingan. Ularning natijalariga ko'ra, ushbu omillar CO₂ chiqindilarini kamaytirishda hamda tabiiy muhit sifatini yaxshilashda samarali hisoblanadi [12]. S.Sarigul va B.Topçularning izohlariga ko'ra, atrof-muhit solig'i – tabiat ifloslanishini kamaytirish, atmosfera sifatini yaxshilash va ekologik jihatdan xavfsiz iqtisodiy faoliyat turlarini rag'batlantirish vositasidir [13]. Hsu boshchiligidagi tadqiqotchilar guruhi esa sanoatlashtirilgan sohalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va atrof-muhit soliqlari bilan birga innovatsiyalarni tatbiq etish orqali uglerod chiqindilarini kamaytirish mumkinligini ta'kidlaydi [14]. Jahon banki esa atrof-muhit solig'i islohotlarini siyosatning asosiy instrumenti sifatida ko'rib, ular barqaror rivojlanish maqsadlariga xizmat qilishini, ichki resurslarni safarbar etish samaradorligini oshirishini, kamxarajatli va past-uglerodli transformatsiyani qo'llab-quvvatlashini ta'kidlaydi [21]. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti esa atrof-muhitni ifloslantiruvchi manbalarni soliqqa tortish orqali iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi va ifloslanish muammolariga

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-sonli Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

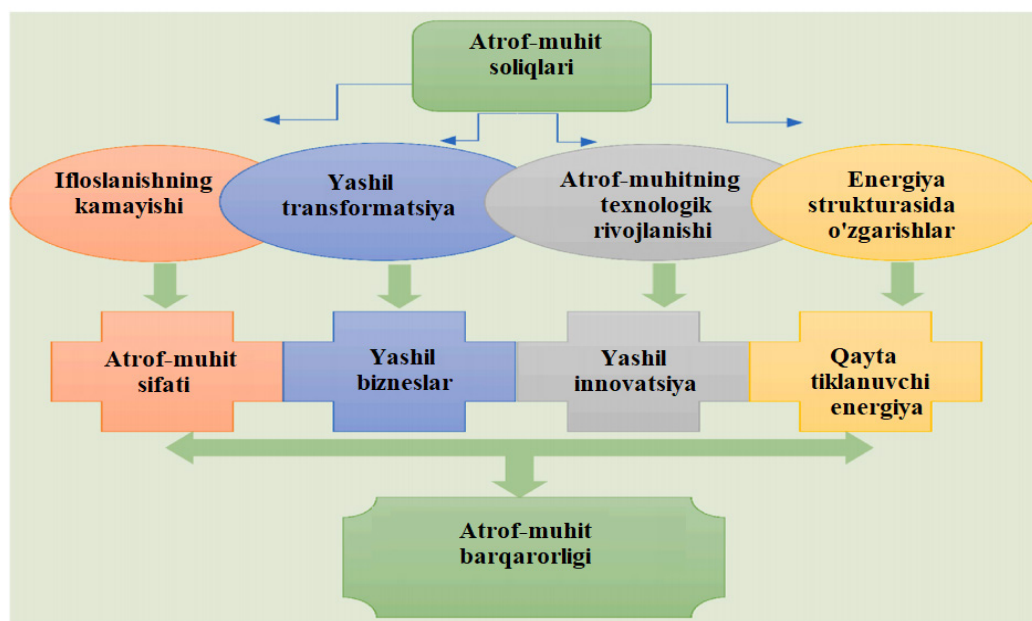
qarshi kurashishda muhim vosita sifatida foydalanishni taklif etadi. Shu bilan birga, atrof-muhit soliqlari budjet daromadlarini safarbar etish hamda ularni ijtimoiy maqsadlarga qayta taqsimlashda ham muhim rol o'ynashi mumkin [22]. Tashkilot tomonidan o'rganilgan 52 ta mamlakat iqtisodiyoti ichida 25 tasida, ya'ni deyarli yarmida, atrof-muhitga ijobiy ta'sir ko'rsatishga qaratilgan 55 turdagi investitsiyalar uchun foyda solig'i imtiyozlari mavjud. Ularning 25 foizida shamol, quyosh, gidroenergetika va geotermal energiya manbalariga investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus soliq imtiyozlari joriy etilgan. Rivojlanayotgan mamlakatlarda qayta tiklanuvchi manbalardan foydalanish chiqindilarni kamaytirishning asosiy omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda [17].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Bevosita soliqlar asosida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishni tadqiq qilish davomida kuzatuv, statistik guruhlash, mantiqiy va qiyosiy tahlil, deduksiya hamda ilmiy abstraksiyalash usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda O'zbekistonda atrof-muhitni muhofaza qilish maqsadida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019 – 2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" PQ-4477-sonli² qarori tasdiqlanib, uni amalga oshirishning ustuvor yo'nalishlari belgilandi [3]. Shuningdek, 2022-yilda 2030-yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish va yashil o'sishni ta'minlash dasturi, harakatlar rejasi, shuningdek, sanoat tarmoqlarida yashil iqtisodiyotga o'tish va energiya tejamkorligini ta'minlash konsepsiyasi ishlab chiqildi [4]. Bundan tashqari, 2025-yil O'zbekistonda "Atrof-muhitni asrash va yashil iqtisodiyot yili" deb e'lon qilinib, ushbu yilda tabiatni muhofaza qilish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha ustuvor yo'nalishlar aniq belgilandi [5]. Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha belgilangan strategik maqsadlarga erishishda atrof-muhit soliqlari muhim rol o'ynaydi. Bu soliqlar iqlim o'zgarishining oldini olish, barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish va atmosferaning ifloslanishini kamaytirish yo'lida davlat siyosatining eng samarali vositalaridan biri sifatida keng qo'llanilmoqda. Atrof-muhit soliqlari, shuningdek, tabiatga zarar yetkazuvchi faoliyatlarni cheklash bilan birga, korxonalarni yangi, ekologik toza texnologiyalarni ishlab chiqish va tatbiq etishga undaydi. Bu esa yashil innovatsiyalarning rivojlanishiga turtki beradi. Bundan tashqari, ushbu soliqlar orqali tadbirkorlar soliq xarajatlarini to'lash o'rniga yashil yechimlarni tanlashga undaladi. Bu yondashuv iqlim o'zgarishiga qarshi kurashishda uzoq muddatli va barqaror instrument sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, atrof-muhit soliqlari korxonalarning tabiiy resurslarga asoslangan energiya iste'molini qisqartirib, ularning qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishini rag'batlantiradi. Natijada, ishlab chiqarish jarayonida tabiatga yetkaziladigan salbiy ta'sir sezilarli darajada kamayadi. Atrof-muhit soliqlarining atmosfera barqarorligi va yashil iqtisodiyotga ta'siri quyidagi rasmda grafik shaklida keltirilgan (1-rasm).

1-rasm. Atrof-muhit soliqlarining atrof-muhit barqarorligiga ta'siri [16].

²O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi "“O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risida”gi PF-158-sonli Farmoni: <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

Ma'lumki, yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda bevosita soliqlar alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonda bevosita soliqlar tarkibiga foyda solig'i, aylanmadan olinadigan soliq va jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i kiradi. Ushbu soliqlarning davlat byudjeti daromadlaridagi ulushi 33,0 % ni tashkil qiladi. Bevosita soliqlar davlat byudjeti daromadlarining asosiy manbasi bo'lishi bilan birga, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning asosiy mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish esa yashil iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekiston har yili uglevdorod energiyasi – ya'ni neft, gaz va ko'mirdan foydalanish hisobiga yalpi ichki mahsulotining qariyb 4,5 foizini yo'qotmoqda. Bu holat elektr energiyasi ishlab chiqarish quvvatlarining yarmi eskirganiga qaramay, ularni tiklash yoki modernizatsiya qilish katta moliyaviy resurslar talab etishini ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, yashil energiyaga o'tish ekologik jihatdan samarali va iqtisodiy jihatdan tejamkor yechim hisoblanadi [19]. Bugungi kunda yashil energiyani rivojlantirish dolzarb vazifa bo'lib, bu yo'nalishda bevosita soliqlardan samarali foydalanish zarurdir. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda energiya tejovchi texnologiyalarni joriy qilishni rag'batlantirishga qaratilgan mexanizmlar bevosita soliqlar asosida yo'lga qo'yilganini alohida ta'kidlash joiz. Xususan, 2023-yil fevral oyidan boshlab qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalari asosida ishlab chiqarilgan elektr energiyasini umumiy elektr tarmog'iga sotishdan olingan foyda foyda solig'idan ozod etildi [6]. Ushbu imtiyoz 2025-yildan boshlab 0 % stavkaga o'zgartirildi va doimiy imtiyoz sifatida Soliq kodeksiga kiritildi [1]. Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga nisbatan taqdim etilgan bevosita soliq imtiyozlari, ularning turlari, xususiyatlari va amal qilish muddatlari quyidagi 1-jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. Qayta tiklanuvchi energiya manbalari uchun bevosita soliqlardan taqdim etilgan soliq imtiyozlari.

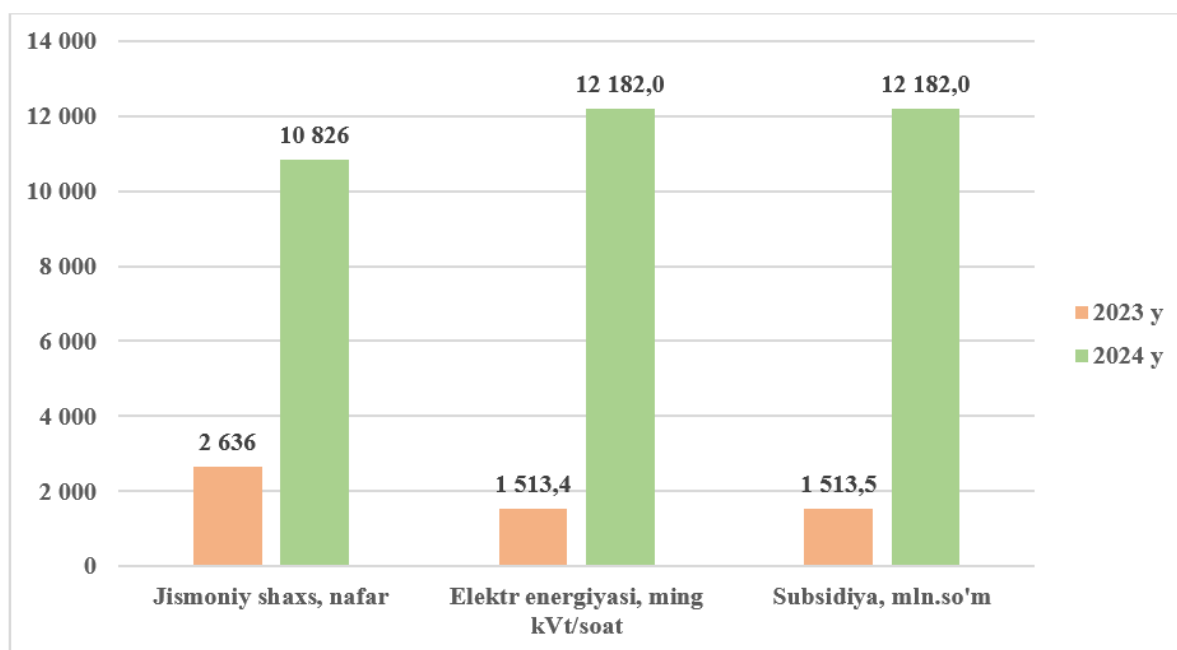
№	Bevosita soliqlar	Soliq to'lovchilar	Soliq imtiyozi		
			turi	xususiyati	muddati
1	Foyda solig'i	Yuridik shaxslar, yakka tartibdagi tadbirkorlar	0% stavka	quvvati 100 kVtgacha bo'lgan qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalari asosida elektr energiyasini realizatsiya qilishdan olingan foyda	3 yil
				quvvatining 25 foizidan kam bo'lmagan miqdordagi elektr energiyasini saqlash tizimi mavjud quyosh panellari asosida elektr energiyasini realizatsiya qilishdan olingan foyda	10 yil
2	Aylanmadan olinadigan soliq				
3	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	Jismoniy shaxslar	jami daromad tarkibiga kiritilmaydi	subsidia to'lovlari	

Yuqoridagi jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar uchun qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida ishlab chiqarilgan elektr energiyasidan olingan foyda bo'yicha foyda solig'idan imtiyozlar joriy etilgan. Biroq, aylanmadan olinadigan soliq bo'yicha ushbu subyektlarga imtiyoz taqdim etilmagan. Shu bilan birga, jismoniy shaxslar uchun daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar subsidiya mexanizmlari orqali amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-dekabrda "Elektromobillardan foydalanish infratuzilmasini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-444-sonli³ qaroriga muvofiq, yashil iqtisodiyotga o'tish hamda elektromobillarni quvvatlantirish stansiyalari tarmog'ini shakllantirishni rag'batlantirish maqsadida 2023-yil 1-yanvardan 2026-yil 1-yanvargacha asosiy faoliyat turi transport vositalarini quvvatlantirish xizmatini ko'rsatish bo'lgan tadbirkorlik subyektlari foyda solig'idan, mazkur faoliyatdan olingan daromad esa aylanmadan olinadigan soliqdan ozod etilishi belgilangan [7]. Biroq, mazkur imtiyozlar Soliq kodeksiga rasman kiritilmaganligi sababli, tadbirkorlar ushbu yengilliklardan to'laqonli foydalanish imkoniyatiga ega emas. Shuningdek, 2023-yil 1-apreldan boshlab O'zbekistonda "Quyoshli xonadon" dasturi doirasida umumiy quvvati 50 kVt gacha bo'lgan quyosh panellarini o'rnatgan fuqarolarga subsidiya ajratish tartibi joriy qilindi [6]. Mazkur dastur asosida quyosh panellarida ishlab chiqarilgan va shaxsiy iste'moldan ortgan elektr energiyasi yagona elektr energiya tizimiga uzatilganda, har bir 1 kVt/soat elektr energiyasi uchun 1 000 so'm

3 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-dekabrda "Elektromobillardan foydalanish infratuzilmasini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-444-sonli qarori: <https://lex.uz/uz/docs/-6316592>

miqdorida subsidiya Davlat byudjeti hisobidan ajratiladi. Subsidiya miqdori har oyning yakuniga ko'ra, fuqarolar tomonidan yagona elektr energetika tizimiga uzatilgan va iste'mol qilingan elektr energiyasi hajmining ijobiy farqi asosida aniqlanadi. Subsidiya olish tartibi quyidagicha amalga oshiriladi: Fuqaro "Soliq" mobil ilovasidagi "Keshbek va imtiyozlar" bo'limidan "Quyoshli xonadon" xizmatini tanlaydi; Obyektning kadastr raqami kiritiladi va hududiy elektr tarmoqlari korxonasi avtomatik aniqlanadi; Iste'molchi hisob raqamini kiritadi va ariza yuboradi; Soliq organlari ushbu arizalarni ko'rib chiqib, har oyning 25-sanasi gacha subsidiya to'lovini amalga oshiradi; Subsidiya mablag'lari "Quyoshli xonadon" xizmati orqali fuqaroning bank kartasiga o'tkaziladi. Eng muhimi, subsidiya to'lovlari jismoniy shaxslarning jami daromadlari tarkibiga kiritilmaydi va daromad solig'i bilan soliqqa tortilmaydi. Bu esa, aholining qayta tiklanuvchi energiyaga o'tishini rag'batlantirishga xizmat qiladi (2-rasm).

2-rasm. 2023-2024 yillarda fuqarolarga quyosh energiyasi uchun ajratilgan subsidiya to'g'risida ma'lumot [19].

Yuqoridagi rasm ma'lumotlari asosida qayta tiklanuvchi energiya manbalari uchun to'langan subsidiya mablag'larini tahlil qiladigan bo'lsak, quyosh panellari asosida elektr energiyasini ishlab chiqarib, o'z iste'molidan ortgan qismini yagona elektr energetika tizimiga realizatsiya qilgan jismoniy shaxslar soni 2023-yilda 2 636 nafarni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2024-yilda 10 826 nafarga yetib, 4,1 baravarga oshgan. O'z navbatida, realizatsiya qilingan elektr energiyasi hajmi 2023–2024-yillar davomida 1 513,4 ming kVt/soatdan 12 180,0 ming kVt/soatga oshgan. Bu esa ushbu davrda 8 martadan ortiq o'sishni anglatadi. Shuningdek, elektr energiyasini realizatsiya qilgan jismoniy shaxslarga to'langan subsidiya mablag'lari 2024-yilda 12 182,0 mln so'mni tashkil etib, 2023-yilga nisbatan 10 668,5 mln so'mga yoki 8,0 baravarga ko'paygan. 2024-yilda subsidiyaning eng katta qismi Xorazm viloyati (2,8 mlrd so'm), Qoraqalpog'iston Respublikasi (1,9 mlrd so'm) va Toshkent shahri (1,4 mlrd so'm) hududlariga to'g'ri kelgan [20]. Bundan tashqari, subsidiya to'lovlari daromad solig'i hisobida jami daromadlar tarkibiga kiritilmagani tufayli fuqarolar ixtiyorida 2023–2024-yillar davomida 1 643,4 mln so'm mablag' saqlanib qolgan. Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, qayta tiklanuvchi energiya manbalari bo'yicha subsidiya ajratilishi elektr energiyasiga bo'lgan fuqarolarning shaxsiy ehtiyojini qondirish bilan birga, energiya realizatsiyasi hajmining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Bu esa fuqarolarning iqtisodiy manfaatdorligini kuchaytirib, yashil energetika tizimiga o'tish jarayonini jadallashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunda atrof-muhitni asrab qolish va iqlim isishini bartaraf etish masalalari dunyo miqyosidagi eng dolzarb muammolardan biriga aylangan. Shu sababli, xalqaro hamjamiyat tomonidan tabiatni muhofaza qilish va atmosferaning ifloslanishini oldini olish, inson faoliyatining ekologiyaga salbiy ta'sirini kamaytirish hamda zararli gazlar chiqindilarini pasaytirishga qaratilgan kompleks tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shunga qaramay, global isish ko'rsatkichi va atmosferadagi karbonat ангидрид (CO_2) chiqindilari

yildan-yilga ortib bormoqda. Bu esa barqaror iqtisodiy rivojlanish maqsadlariga erishish va aholi salomatligi uchun jiddiy xavf tug'dirayotganini ko'rsatadi. Mazkur holat atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan sa'y-harakatlarni yanada kuchaytirishni taqozo etadi. Bunday sharoitda davlatlar tomonidan tabiatga zarar yetkazishni kamaytirishning muhim omillaridan biri sifatida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirilishi zarur. Soliqlar esa ushbu yo'nalishda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning muhim moliyaviy instrumentlaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida ham atrof-muhitni muhofaza qilish va issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish maqsadida yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashga qaratilgan samarali islohotlar amalga oshirilmoqda. Bunda bevosita soliq mexanizmlaridan foydalanishga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalarni rivojlantirish yo'lida bevosita soliqlardan imtiyozlar berilganligi alohida ta'kidlashga loyiq. Fikrimizcha, yashil o'sishni qo'llab-quvvatlash maqsadida joriy etilgan ushbu imtiyozlar atrof-muhitga zararli chiqindilar hajmining kamayishiga hamda davlat byudjeti daromadlarining oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Kelgusida yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlash, milliy iqtisodiyotda barqarorlikka erishish, aholi salomatligini yaxshilash hamda yashil energiyani rivojlantirishda bevosita soliqlardan samarali foydalanish uchun quyidagi takliflarni ilgari suramiz: Amaldagi tartibda qayta tiklanuvchi energiya manbalari uchun faqat quyosh panellari asosida ishlab chiqarilgan elektr energiyasiga imtiyozlar berilmoqda. Shuning uchun, qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish darajasini yanada oshirish maqsadida shamol, suv va bioenergiya manbalari uchun ham bevosita soliqlardan imtiyozlar joriy etish; Yashil energiyani rivojlantirishda kichik tadbirkorlik subyektlarining ishtirokini kengaytirish, bu borada qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanayotgan tadbirkorlik subyektlariga aylanmadan olinadigan soliq bo'yicha yengilliklar taqdim etish; Foyda solig'ini hisoblashda qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalar uchun tezlashtirilgan tartibda amortizatsiya ajratilishiga ruxsat berish; Transport vositalarini quvvatlantirish xizmatini ko'rsatishdan olingan tushum jami realizatsiyaning kamida 50 foizini tashkil etgan taqdirda, ushbu faoliyat bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlik subyektlarini foyda solig'idan va mazkur xizmatdan olingan daromadni aylanmadan olinadigan soliqdan ozod qilish ko'zda tutilgan imtiyozlarni Soliq kodeksiga rasman kiritish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 24-dekabrda "Soliq va byudjet siyosatining 2025-yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga qo'shimcha va o'zgartirishlar kiritish to'g'risida" O'RQ-1014-son Qonuni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son Farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" PQ-4477-son qarori
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-dekabrda "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-436-son qarori
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 30-yanvardagi "O'zbekiston–2030" strategiyasini "Atrof-muhitni asrash va "yashil iqtisodiyot" yilida amalga oshirishga oid davlat dasturi to'g'risida" PF-16-son Farmoni
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 16-fevralda "2023-yilda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini va energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etishni jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-57-son qarori
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-dekabrda "Elektromobillardan foydalanish infratuzilmasini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-444-son qarori
8. L. Guo, Y. Wang, How does government environmental regulation "unlock" carbon emission effect? – Evidence from China, Chin. J. Popul. Res. Environ. 16 (3) (2018) 232–241.
9. B. Dogan, L.K. Chu, S. Ghosh, H.H.D. Truong, D. Balsalobre-Lorente, How environmental taxes and carbon emissions are related in the G7 economies?, Renew. Ener. 187 (2022) 645–656. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2022.01.077>
10. Porter, M., & Van der Linde, C. (1995). Green and competitive: ending the stalemate. In E.F.M. Wubben, The Dynamics of the Eco-Efficient Economy: Environmental Regulation and Competitive Advantage, 33, 120–134.
11. S. Arogundade, A.S. Hassan. (2024). The path to green economy: Do environmental taxes and renewable energy transition matter in OECD countries? World Development Sustainability, 5 (2024). <https://doi.org/10.1016/j.wds.2024.100189>
12. L.-N. Hao, M. Umar, Z. Khan, W. Ali, Green growth and low carbon emission in G7 countries: how critical the network of environmental taxes, renewable energy and human capital is? Sci. Total Environ. 752 (2021) 141e153.
13. Sarigül, S. S., & Topcu, B. A. (2021). The impact of environmental taxes on carbon dioxide emissions in Turkey. International Journal of Business and Economic Studies, 3(1), 43–54.
14. Hsu, C.-C., Zhang, Y., Ch, P., Aqdas, R., Chupradit, S., Nawaz, A. (2021). A step towards sustainable environment in China: The role of eco-innovation, renewable energy and environmental taxes. J. Environ. Manag. 299. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2021.113609>
15. I.B. Nath, V.A. Ramey, P.J. Klenow. How Much Will Global Warming Cool Global Growth? (No. w32761), National Bureau of Economic Research, 2024.

16. Bazatli O., Akca H. (2023). The effects of environmental taxes, renewable energy consumption and environmental technology on the ecological footprint: Evidence from advanced panel data analysis. J. Environ. Manag. 345. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118857>
17. OECD (2022). OECD Investment Tax Incentives Database – 2022 Update: Tax incentives for sustainable development (brochure), OECD, Paris. www.oecd.org/investment/investment-policy/oecdinvestment-tax-incentives-database-2022-update-brochure.pdf
18. World Meteorological Organization. (2025). The State of the Global Climate 2024. <https://wmo.int/news/media-centre/wmo-report-documents-spiralling-weather-and-climate-impacts>
19. <http://www.imv.uz/> – Iqtisodiyot va moliya vazirligi rasmiy sayti
20. <http://www.soliq.uz/> – Soliq qo'mitasi rasmiy sayti
21. <https://www.worldbank.org/> – Jahon banki rasmiy sayti
22. <https://www.oecd.org> – OECD rasmiy sayti

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>